

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

NAFAS FAOLIYATIGA TA'SIR ETUVCHI DORI VOSITALAR

Djalalova Dilbar Erkinovna,

Qarshiyeva Barno Shamsiyevna,

Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi

Farmakologiya va retseptura asoslari fani o'qituvchilari:

Abduvohidov Diyorbek Sherzod o'g'li

Farmatsiya bo'limi 2-guruh talabasi

Anotatsiya:

Maqolada nafas yo'llari kasalliklari va uning kelib chiqish sabablari, zamonaviy tibbiyotda nafas yo'llari kasalliklarini davolash usullari, nafas yo'llari kasalliklarini davolashda ishlatiladigan zamonaviy sintetik dori-darmon vositalarning kimyoviy tarkibi tahlil qilinib, ularning kimyoviy fo'rmulalari va inson organizmiga salbiy ta'siri haqidagi ma'lumotlar batafsil yoritilgan.

Kalit so'zlar: nafas yo'llari, nafas yo'llari kasalliklari, virus, infeksiya, o'tkir respirator kasalliklar, shamollash, yo'tal, gripp, havo - tomchi, endotoksin, rinit, nazofaringit, laringit, traxeit, bronxit, ensefalitlar, meningoensefalitlar, nevrillar, solpadein, libeksin, ambrobene, bromgeksin, Prenoksdiazin, salbutamol, eufillin, kofein, ambroksol.

DRUGS AFFECTING RESPIRATORY ACTIVITY

Abstract:

The article analyzes and describes in detail respiratory diseases and their causes, methods of treatment in modern medicine, the chemical composition of modern synthetic drugs used in the treatment of respiratory diseases, their chemical formulas and effects on the human body, as well as side effects.

Keywords: respiratory tract, respiratory diseases, virus, infection, acute respiratory diseases, cold, cough, flu, airborne, endotoxin, rhinitis, nasopharyngitis, laryngitis, tracheitis, bronchitis, encephalitis, meningoencephalitis, neuritis, solpadein, libexin, ambrobene, bromhexine, prenoxidiazine, salbutamol, eufillin, caffeine, ambroxol.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

Mamalakatimizda kuz fasli kirib kelishi bilan havo harorati pasayib borishi, havoning nisbiy namligi ortishi, ertalab kechqurunlari havo sovib, kunduzgi vaqtda iliq bo'lishi kuzatiladi. Bunday vaqtlarda turli kasallik tarqatuvchi virus va bakterialarni rivojlanishiga qulay sharoit tug'iladi. Bu viruslar inson nafas olish organlarining faoliyatiga ta'sir etadi. Natijada sovqotish, immunitetning kuchsizlanishi nafas olish organlarining kasallanishiga sababchi bo'ladi. Nafas yo'llariga burun, hiqildoq, kekirdak, bronxlar shilliq pardalari kiradi.

Nafas faoliyatiga ta'sir etuvchi dori vositalar o'rganizmning nafas tizimiga ta'sir qiladigan va uning faoliyatini o'zgartiradigan moddalar va vositalardir. Ularning ichiga salbiy vositalar, masalan, dumaloq moddalar, nafas olishni qiyinchilikka soluvchi vositalar (masalan, duman, zararli kimyoviy moddalar), va musbat vositalar, masalan, oksigen va aromatli moddalar kiradi. Musbat vositalar o'zlarining o'zgaruvchan energiyasi va o'rganizmga foyda keltiradigan moddalar bo'lib, organizmning nafas tizimini qo'llab-quvvatlaydi va uning faoliyatini yanada kuchaytiradi.

Shamollash-organizmning sovqotishidan kelib chiqadigan hastalikdir. Shamollash o'tkir respirator kasalliklarning umumiy nomi bo'lib, bu turkumga tumov, zotiljam, gripp kabi bir nechta virus infeksiyali kasalliklar kiradi. Shamollash yuqumli kasallik bo'lib, turli xil virus shtammalri orqali chaqiriladi. Viruslar doimo rivojlanishi va o'zgarib turishi sababli organism ularga qarshi doimiy immunitet hosil qila olmaydi. Shuning uchun ham shamollash kishining kuch – quvvatini va organizmning mikroblarga qarshi kurashish qobiliyatini susaytiradi. Shamollagan kishining eti uvishadi yoki sovqotadi, aksiradi, burun achishib suv keladi, tana xarorati ko'tariladi, boshi og'rib, ohas bo'ladi, darmoni quriydi. Shamollash sog'lom odamga havo – tomchi orqali yuqadi. Ammo shamollash bilan grippni farqlash kerak. Aslida gripp va shamollashning simptonlari bir qancha o'xshash bo'lsada, lekin shamollash grippga nisbatan bemorda yengil kechadi va gripp bemorni o'ta zayif qilib qo'yadi [1, B.796- 798].

Hozirgi kunda zamonaviy tibbiyotda gripp va shamollash kasallik belgilarining namoyon bo'lish jiddiyligini kamaytirishga qaratilgan davolash usuli – Simptomatik terapiyadan keng foydalaniladi. Bu organizm patogenga qarshi kurashish uchun qo'shimcha kuch beradi. Ushbu guruh vositalariga analgetik dori-darmonlar, antipiretiklar (isitma tushiruvchi vositalar), yallig'lanishga qarshi, mukolitik va

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

mukokinetik preparatlar hamda umumiy qo'llab-quvvatlovchi dori-darmonlar kiradi.

Ularning asosiy vazifasi-kasallikning salbiy namoyon bo'lishi: bosh og'rig'i, mushak og'rig'i, titroq va isitma kabi alomatlarni bartaraf etish, burun bitishini kamaytirish, balg'am ko'chishini yaxshilash va hokazo [2,B.39-40].

Gripp epidemiyasi mavsumida shamollashni uy sharoitida davolash usullari aholining deyarli yarmi tomonidan esga olinadi: ko'pchilik tezda va iloji bo'lsa, ko'p harajatsiz shifo topishni istaydi. Albatta, shamollash va grippga qarshi dorilar tanlashning eng yaxshi usuli — shifokor bilan maslahatlashishdir. Biroq, u yoki bu sabablarga ko'ra buning imkoni bo'lmasa, qanday davolanish usullari mavjudligini, gripp va uning asoratlariga qarshi tabletkalar va kukunsimon parashoklarning qay holatda ishlatilishi va bir-biridan qanday farq qilishi haqida bilish foydadan holi emas.

Nafas yo'llari kasalliklarini davolashda ishlatiladigan zamonaviy sintetik dori-darmon vositalarining kimyoviy tarkibi va ularning inson organizmiga salbiy ta'siri haqidagi ko'rsatmalar ¹tahlil qilingan. Bu dori vositalar, masalan, Solpadein, Libeksin, Ambrobene, Bromgeksin, Prenoks diazin, Salbutamol, Eufillin, Kofein, Ambroksol kabi umumiy qo'llab-quvvatlovchi dori-darmonlarga kiradi.

Nafas olish tizimi hayotni ta'minlovchi muhim jarayonlar ichida karbonat angidridni olib tashlash hamda hujayra nafas olishini ta'minlash uchun muhimdir. Nafas olish tizimi yuqori nafas yo'llari va pastki nafas yo'llariga bo'linadi. Bu qismlar, masalan, burun, burun bo'shlig'i, farenks, halqum, traxeya, bronxlar, bronxiolalar, o'pka, diafragma kabi tarkibiy qismlardan iborat. Nafas olish tizimi gazlar almashishini osonlashtiradi va energiya ishlab chiqarish uchun kislorodni tanaga ta'minlaydi. Nafas olish organlarini kuchaytirish va o'pka hajmini yaxshilash, nafas olish yo'llari infeksiyalarini kamaytirish, va yaxshi gigiyena qoidalariga rioya qilish muhimdir.

Havoning ifloslanishi atmosferada odamlar va boshqa tirik mavjudotlar sog'ligiga zarar yetkazuvchi moddalarning mavjudligi sababli kelib chiquvchi modda. Kokslangan pech tutuni orqali havoning ifloslanishi, 2016-havo sifati ko'rsatkichi, va havoning ifloslanishi o'limlarga ta'sir ko'rsatadi.

To'g'ri kasalliklar va o'ziga xos sigmolar bo'yicha tajriba qiluvchi dori vositalar ishlatilishi shifokorlar va ilmiy jamiyat tomonidan ko'zdan o'tkazilishi iloji bo'lgan jarayonlardan biridir. Bu dori vositalari sintetik kimyoviy tarkibga ega bo'lib, nafas

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

yo'llarini tozalashda va sog'likni saqlashda ahamiyatga ega bo'lishi sababli kasalliklar davolashda o'z maqbul joyini topgan.

Biror kasallikni davolash yoki uning oldini olish maqsadida ishlatiladigan dorilar organizmga maxalliy yoki umumiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Dori qo'llangan joyning o'zida ko'rsatadigan ta'sir maxalliy ta'sir xisoblanadi. Bu ta'sir dorining to'qimaga tushgan joyida yuz beradi. Masalan: ko'zga tomiziladigan, og'iz va tomoq chayqaladigan dorilar va hokazolar. Dorilarning umumiy ta'siri dori vositalarining qonga so'rilganidan so'ng boshlanadi. Masalan: lobelin, sititon, qon tomirlariga yuborilgandan so'ng nafas markazini qo'zg'atadi va nafas olish tezligi oshadi, efir nafas yo'llari orqali ta'sir etganda shilliq qavatlar sekin soviydi, so'ngra sezmaydigan bo'lib qoladi. Keyin efir qonga so'rilib, avval markaziy nerv sistemasini qo'zg'atadi, so'ngra tinchlantiradi, ya'ni narkoz ro'y beradi. Umumiy ta'sir ko'rsatuvchi dorilar biror organ faoliyatini qo'zg'ashi yoki susaytirishi mumkin[3].

Nafas organlariga ta'sir ko'rsatadigan vositalarga yo'talni to'xtatadigan, balg'am ko'chiruvchi bronxolitik moddalar kiradi. Yo'talga qarshi vositalar ta'sirida yo'talish kamayadi. Yo'tal – murakkab reflector jarayon bo'lib, yuqori nafas yo'llari, bronxlar va bronxiolalarning ta'sirlanishi tufayli yuzaga keladi va asosan, himoya vazifasini o'taydi, chunki yo'tal nafas yo'llaridagi qitqilovchi ba'zi zarrachalarni tez chiqarib tashlaydi[4, B. 234 – 256].

Uzoq vaqt davom etadigan yo'tal bemorni bezovta qiladi. Bemorlar surunkali bronxit, nafas olish yo'llarining yallig'lanishida ko'proq yo'taladilar. Hozirgi kunda zamonaviy tibbiyotda ko'p ishlatilib kelinayotgan sintetik dori vositalariga quyidagilarni misol qilib keltirishimiz mumkin:

Solpadein- Yo'talni va og'riq qoldiruvchi preparat. Qadog'ida 12 ta bo'ladi. Tasir qiluvchi faol modda: Parasetamol($C_8H_9NO_2$), Kofein($C_8H_{10}N_4O_2$).

Nojo'ya ta'siri: O'ta yuqori sezuvchanlikning teri reaksiyalari, shu jumladan toshma, Bosh aylanishi, bosh og'rig'i, uyqusizlik, qo'zg'aluvchanlik, xavotirlik va ta'sirchanlik, asabiylik. Kuchli yurak urishini his qilish. Davolanish vaqtida kofein saqlovchi ichimliklar bilan qabul qilish organizmda kofeinning dozasini oshishiga olib keladi, u o'z navbatida kofenin nojo'ya reaksiyalarini paydo bo'lish xavfini oshirishi mumkin.

Ambrobene- Tabletkalar va sirop shaklida ishlab chiqariladi. Shamollash va grippda qo'llaniladi. Tasir etuvchi modda; Ambroksol($C_{13}H_{18}Br_2N_2O$).

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

Nojo'ya ta'siri: Allergik reaksiyalar. Kam hollarda – holsizlik, bosh og'rig'i, diareya, og'iz bo'shlig'i va nafas yo'llarini qurishi, ekzantemalar, rinoreya, qabziyat. Yuqori dozalarda uzoq muddat qabul qilinganda – gastralgiya, ko'ngil aynishi, qusish[4].

Libeksin-shamollash va grippga faol tasir qiladi. Faol modda: Prenoksdiazin (C23H27N3O).

Nojo'ya ta'siri: Allergik reaksiyalar. Kam hollarda teri toshmasi, angionevrotik shish, og'iz va tomoqni qurishi, og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining anesteziyasi (vaqtinchalik uvishishi va sezuvchanlikni yo'qolishi). Nerv tizimi toliqishi[5].

Xulosa qilib aytganda, hozirgi kunda zamonaviy tibbiyot usullari asosida nafas yo'llari kasalliklarini davolashni bir necha turlari bo'lib, ularning barchasida sintetik dori vositalari qo'llanib kelinmoqda. Bu sintetik dorilar kimyoviy tarkibi ko'rib chiqilganda, ularning asosini aspirin (atsetilsolitsil kislota), prenoksdiazin, salbutamol, eufillin, kofein, ambroksol kabi birikmalar tashkil etadi. Mazkur preparatlar nafas yo'llari kasalliklarini davolash bilan bir qatorda organizmga nojo'ya ta'sir ko'rsatmoqda. Shuning uchun bugungi kunda shifokorlar oldidagi eng dolzarb muammolardan biri sintetik dori vositalarini inson organizmiga nojo'ya ta'sirini bartaraf etishdan iboratdir. Buning uchun nafas yo'llari kasalliklarini davolashda ishlatiladigan dori vositalarini kimyoviy tarkibiga ko'ra ushbu moddalar qaysi o'simliklarda mavjudligini aniqlash va ularni ajratib olish usullarini ishlab chiqish lozim. Biz bu muammoni hal qilishda inson organizmi uchun nojo'ya ta'sirga ega bo'lmagan tabiiy davolovchi vositalar sifatida otquloq o'simligi, pista po'sti, arpabodiyon va anjir o'simliklari, sarimsoq piyozi, sholg'om, dolchin, qizil lavlagi, oq tol bargi va qayin novdalari, qoqio't, sabzi, turup kabi shifobahsh o'simliklar va tabiiy asaldan foydalangan xolda davolash usullarini ishlab chiqishni tavsiya etamiz.

Foydalanigan adabiyotlar:

1. I. R. Asqarov Sirli tabobat. //Fan va texnologiyalar nashriyoti-matba uyi.-2021. 796-798 b.
2. A. M. Ubaydullayev Nafas organlari kasalliklari. Toshkent "Yangi asr avlodi" 2009. 39-40 b.
3. O'. B.Sharopov, F.K.G'afforova, U.I.Shodmonov "Ichki kasalliklar", T, 2003.

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th April, 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

4.M.J.Allayeva, Z.Z.Hakimov, S.R.Ismailov, S.Dj.Aminov, T.B.Mustanov
Farmokologiya “Hilol media” nashriyoti. Toshkent – 2020. 234 – 256 b.

5. S. S. Azizova “Farmakologiya” Yangi asr avlodi-Toshkent. 2006.

6.Д.А.Харкевич Фармакология. Москва издательская группа
“ГЭОТАРМедиа” 2018. 263 стр.

E- Conference Series

Open Access | Peer Reviewed | Conference Proceedings

